

ТОШКЕНТ ИРРИГАЦИЯ ВА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ МЕХАНИЗАЦИЯЛАШ МУҲАНДИСЛАРИ ИНСТИТУТИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ЕР РЕСУРСЛАРИ, ГЕОДЕЗИЯ,
КАРТОГРАФИЯ ВА ДАВЛАТ КАДАСТРИ ДАВЛАТ ҚЎМИТАСИ

22 апрель – “ХАЛҚАРО ЕР КУНИ”
муносабати билан “Ер ресурсларини бошқариш ва муҳофиза қилишда
инновацион ёндошувлар: муаммо ва креатив ечимлар” мавзусида республика
илмий-амалий анжумани

МАҚОЛАЛАР ТЎПЛАМИ

Тошкент - 2019 йил 22-23 апрель

	М.Эргашев - ўқт., Наманган муҳандистлик-қурилиш институти	хариталарини тузишда географик ахборот тизимларидан фойдаланиш	
4	А.Дадаходжаев - қ.х.ф.н. доц., М.Мамажонов - кат. ўқт., М.Эргашев - ўқт., Наманган муҳандистлик-қурилиш институти	Шўрланган тупроқларда тупроқ унумдорлигини ошириш, мелеоратив ҳолатини яхшилашда экинларни кетма-кет жойлаштириш	494
5	А.Жуманов - ассистент, ТИҚХММИ	Тоғ олди минтақаларда суғоришни амалга ошириш (Қашқадарё вилояти мисолида)	497
6	Исмонов А.Ж., Абдурахмонов Н.Ю., Қаландаров Н.Н., -Тупроқшунослик ва агрокимё илмий-тадқиқот институти	Янгидан суғориладиган оч тусли бўз тупроқларининг хосса-хусусиятлари	502
7	Б.Қ.Атоев., Т.Т.Усмонов - Тупроқшунослик ва агрокимё илмий-тадқиқот институти	Сизот сувлари ва ўғит таъсирида тупроқларнинг агрокимёвий хоссаларининг ўзгариши	506
8	Б.С. Серикбаев - т.ф.д., проф., ТИҚХММИ, Ш.А.Эгамбердиева - доц. PhD. - ТошДАУнинг Андижон филиали, А.Н.Убайдилаев ассистент, Д.А.Убайдилаева - талаба, ТИҚХММИ	Биргаликда гўза ва дуккакли экинларни етиштиришда инновацион суғориш тартиби	512
9	Халилова Б. - ассистент, ТИҚХММИ	Тошкент вилоятида деградацияга учраган яйлов ерларининг ҳозирги ҳолати ва уларни қайта тиклаш имкониятлари	515
10	Акабирходжаева Д.Р. – доцент, Университета мировой экономики и дипломатии, Турсунхужаева Д.Д. - студентка ТИИИМСХ	Применение информационных технологий в разработке оптимальной стратегии посадки различных культур	518
11	Тўраев Т. Муродова Д. – ўқитувчилар, Жомардова М.Х. – талаба, ТИҚХММИ	Хоразм воҳаси суғориладиган сур тусли қўнғир тупроқларнинг агрокимёвий хоссалари	521
12	Д.И.Рахмонов- докторант, ТИИИМСХ	Капельное орошение и методы борьбы с засорением капельных линий	523
13	Д.И.Рахмонов- докторант, Н.Шайманов- докторант, ТИИИМСХ	Методика полевых опытов и результаты исследований по технике и технологии орошения озимой пшеницы на склоновых землях в ташкентской области	527
14	Д.Сапаев, Д.Убайдилаева талабалар, ТИҚХММИ	Томчилатиб суғоришнинг ўсимлик ривожланишига таъсири	531
15	Рашидов Ж.Х. - доцент, Носирова С.С. - кабинет мудири, ТИҚХММИ	Қишлоқ хўжалигида сувни тежовчи технологияларни жорий этишнинг ижтимоий-иқтисодий самарадорлиги	534
16	Рашидов Жамшид Хамидович, ТИҚХММИ доцент	Сув хўжалигида лойиҳа бошқаруви тизимини ривожлантириш муаммолари	537
17	М.Рўзиёв - Қува агросаноат касб-ҳунар коллежи директори, С.Исмонов - “Сув хўжалиги ва мелиорацияси” кафедраси мудири, ТИҚХММИ	Бир томчи сувда кўрдим бутун олам жилосини	540

5. Ф. Раҳимбоев, М. Ҳамидов. “ Қишлоқ хўжалик мелиорацияси ” Тошкент “ Ўзбекистон ” 1996й, 322 б.

6. Интернетсайтлари: www.uza.uz www.agricultera.uz www.ziyonet.uz

Илмий раҳбар

А. Н. Убайдиллаев

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИДА СУВНИ ТЕЖОВЧИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ЖОРИЙ ЭТИШНИНГ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ САМАРАДОРЛИГИ

*Рашидов Жамшид Ҳамидович, ТИҚХММИ доцент
Носирова Санобар Собирджановна, ТИҚХММИ кабинет мудири*

Аннотация

Ушбу мақолада мамлакатимиз қишлоқ хўжалигида сувни тежовчи технологияларни жорий этишнинг ижтимоий-иқтисодий аҳамияти ва самарадорлиги илмий асослаб берилган.

Ўзбекистон Республикасида иқтисодиётни эркинлаштиришнинг муҳим устувор йўналишларидан бири бўлиб, мавжуд ресурс салоҳиятидан самарали фойдаланиш асосида аграр соҳада чуқур таркибий ўзгаришларни амалга ошириш ҳисобланади. Аграр соҳада ўтказилаётган ташкилий-иқтисодий ислохотлар, энг аввало ер ва сув ресурсларини бошқаришни такомиллаштириш ва улардан самарали фойдаланиш йўллари амалиётга жорий этишга қаратилган.

Мамлакатимиз қишлоқ хўжалигида фойдаланиладиган ерларнинг асосий қисми - 4,3 млн. гектари суғориладиган ерлардан иборатлигини, етиштириладиган қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг асосий қисми суғориладиган ерлар ҳиссасига тўғри келишини инобатга олсак, мамлакатимиз учун сув қанчалик қадрли, ундан ниҳоятда самарали фойдаланиш зарурлиги маълум бўлади.

Мамлакатимиз халқ хўжалиги тармоқларини ўз вақтида, узлуксиз ва зарур миқдорда сув ресурслари билан таъминлаш муаммосини ижобий ҳал этиш учун энергетика ва саноатда сувдан қайта фойдаланиш тизими, сувни беҳуда исроф этилишини камайтириш ва бартараф этиш, техник жиҳатдан мукамал бўлган суғориш тизимларини яратиш, мавжуд суғориш тизимларини қайта қуриш ва жиҳозлаш, суғориш техникасини такомиллаштириш ҳамда сувни тежовчи технологияларни жорий этишни тақозо этади.

Мамлакатимизда томчилатиб суғориш тизимларини жорий қилишни янада кенгайтириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 27 ноябрдаги “2018-2019 йилларда ирригацияни ривожлантириш ва суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш давлат дастури тўғрисида” ПҚ-3405-сон қарори, шунингдек Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2013 йил 19 апрелдаги “2013-2017 йиллар даврида суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш ва сув ресурсларидан оқилона фойдаланишни янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги қарори ва ушбу қарорнинг ижросини таъминлаш юзасидан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2013 йил 21 июлдаги “Томчилатиб суғориш тизимини ва сувни тежайдиган бошқа суғориш технологияларини жорий этиш ва молиялаштиришни самарали ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори қабул қилинди.

Мазкур меърий-ҳуқуқий ҳужжатлар қишлоқ хўжалигида сув ресурсларидан самарали фойдаланишнинг ва сувни тежовчи технологияларни жорий этишнинг ташкилий, иқтисодий

ва ҳуқуқий асоси бўлиб, бу йўналишдаги тадбирларни янада жадаллаштиришга хизмат қилмоқда.

Таъкидлаш жоизки, сувни тежовчи технологияларни жорий этиш ҳам ижтимоий жиҳатдан ҳам иқтисодий жиҳатдан халқ хўжалигида, шунингдек қишлоқ хўжалиги учун жуда катта аҳамиятга эгадир. Бунга қуйидагилар асос бўла олади:

Биринчидан, мамлакатимизда етиштириладиган қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг асосий қисми суғорма деҳқончиликка асосланган. Республикамиз бўйича истеъмол қилинадиган сувнинг қарийиб 95% га яқини суғорма деҳқончилик улушига тўғри келиб, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг 98% га яқини суғориладиган ерларда етиштирилмоқда. Шу боис ҳам суғорма деҳқончиликни сувсиз тасаввур этиб бўлмайди ва ундан самарали фойдаланиш биринчи галдаги вазифа ҳисобланади.

Иккинчидан, республикамизда сув хўжалиги тармоғининг стратегик мақсади сувдан мақсадли, оқилона ва самарали фойдаланишга қаратилган. Сув хўжалиги ташкилотларининг фаолияти ҳам айнан шу мақсадга йўналтирилган бўлиб, бу ўз навбатида сув исрофгарчилигини олдини олиш, сувни аниқ ҳисоб-китобини олиб бориш, истеъмолчиларга ўз вақтида, белгиланган миқдорда сув етказиб бериш ва ирригация тармоқларининг ишончли ишлашини таъминлашга эришишдан иборатдир.

Учинчидан, мамлакатимизда сув танқислиги йил сайин кескинлашиб бораётган бир пайтда бугунги кунда сувдан мақсадли ва самарали фойдаланишнинг аҳамияти нечоғлик зарурлиги яққол намоён бўлмоқда. Бундай шароитда сувни тежовчи технологияларни жорий этмасдан туриб стратегик мақсадга эришиб бўлмайди.

Тўртинчидан, суғориладиган ерларнинг деградацияга учрашига экологик муҳитнинг ёмонлашуви, сув сифатининг пасайишига (сув таркибида тузларнинг кўпайиши), сув исрофгарчилиги, оқова сувларнинг дарёларга кўйилиши, ер ости сизот сувларининг кўтарилиши ва бунинг оқибатида ерларнинг мелиоратив ҳолатининг ёмонлашуви сабаб бўлмоқда. Бу ўз навбатида инновацион технологияларни жорий этиш давр талаби эканлигини кўрсатиб турибди.

Қишлоқ хўжалигида сувни тежовчи технологияларни жорий этишнинг иқтисодий аҳамияти қуйидагиларда аниқ намоён бўлади:

-экин далаларида ортиқча сув сарфини бартараф этиш имконини бериб, бу ўз навбатида ер остига сизиб ўтадиган сув ҳажмини кескин камайиши ҳисобига ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшиланишига олиб келади. Бу эса ерларнинг унумдорлигини ошиши ва экинлар ҳосилдорлиги ўсишини таъминлайди, бунинг натижасида фермер хўжаликлари даромади кўпаяди ва иқтисодий жиҳатдан мустаҳкамланади;

- ҳозирги пайтда республикамиз вилоятларида кенг миқёсда жорий этилиб, самаррасини бераётган томчилатиб суғориш технологиясини нафақат боғдорчиликда, балки узумчилик, мева, сабзавот маҳсулотларини етиштиришга ихтисослашган фермер хўжаликларида қўллашни кенгайтириш мақсадга мувофиқдир. Ушбу технологияни жорий этиш натижасида сув танқислигини кескин камайиши билан бир қаторда сувнинг маҳсулдорлиги ошади ва ҳар бир метр куб сув сарфи ҳисобига кўпроқ ҳосил олишга эришилади.

Қишлоқ хўжалигида сувни тежовчи технологияларни жорий этишнинг ижтимоий аҳамияти шундаки, ушбу технологияларни жорий этиш натижасида сув сарфини тежашга эришилади, тежалган сув ҳисобига қўшимча экин майдонлари суғориш, ушбу майдонлар ҳисобига қўшимча маҳсулот етиштириш имкони бўлади. Бунинг эвазига қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштирувчиларнинг даромади ошиб, уларнинг ижтимоий ҳаёти янада яхшиланади ва турмуш фаровонлигини ошади.

Қишлоқ хўжалигида сувни тежовчи технологияларни жорий этишнинг иқтисодий-ижтимоий жиҳатдан самарадорлиги юқори бўлиб, мамлакат иқтисодиётида янада кўпроқ ижобий натижаларга эришиш имконини беради. Қишлоқ хўжалигида сувни тежовчи

технологияларни жорий этишнинг иқтисодий самарадорлиги қўйидагиларда ўз аксини топади:

- сув ресурсларидан самарали фойдаланиш ҳисобига тежаллади ва сув етказиб бериш билан боғлиқ бўлган харажатларни камайтиришга эришилади;

- экин майдонларини меъёрида суғорилиши натижасида ер ости сизот сувларининг кескин камайишига олиб келади ва ерларнинг қайта шўрланиши олди олинади, ерларнинг шўрини ювиш учун сарф қилинадиган сув ҳажми ҳам кескин камайиб, у билан боғлиқ бўлган маблағлар иқтисод қилинади;

-тежалган ҳар бир метр куб сув ҳисобига қўшимча қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштирилиб, уларнинг умумий ҳажмини кўпайтириш имконини беради.

Қишлоқ хўжалигида сувни тежовчи технологияларни жорий этишнинг ижтимоий самарадорлиги қўйидагиларда ўз аксини топади:

- сув ресурсларидан самарали фойдаланиш асосида ерларнинг мелиоратив ҳолатини ёмонлашиши (сизот сувларининг кўтарилмаслиги, ерларнинг шўрланмаслиги ва ҳоказо) олди олинади. Ерларнинг мелиоратив ҳолатини ёмонлашиши олди олинishi ҳисобига унумдорлиги сақланади ва натижада республикамиз бўйича ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар ҳажмининг ўсишига эришилади. Бу ўз навбатида аҳолини қишлоқ хўжалиги маҳсулотларига бўлган талабини янада яхшироқ қондириш имконини беради. Мамлакатимиз аҳолиси сонининг ўсиши давом этаётган ва суғориладиган ер майдони чекланган бир шароитда, айниқса, бу жуда муҳимдир;

- қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштириш ҳажмини ошиши, ўз навбатида қайта ишловчи корхоналарни хомашё билан янада яхшироқ таъминлаш имконини беради. Бу эса аҳоли учун зарур бўлган истеъмол товарларини ишлаб чиқаришни кўпайтириб, аҳолининг танлов имкониятларини кенгайтириш учун истеъмол товарлари турлари ва ҳажмини оширишга яқиндан ёрдам беради. Йил сайин маҳсулот сифати яхшиланиб, унинг рақобатдошлиги ошиб боради. Аҳолини истеъмол хусусияти юқори бўлган сифатли маҳсулотлар билан ўз вақтида таъминлаш имкониятлари кенгайиб, уларнинг турмуш даражаси ошиб боради;

- сув ресурсларидан самарали фойдаланиш ҳисобига экологик муҳитни ёмонлашишини олди олинади. Бу эса ўз навбатида аҳолининг саломатлигини яхшилайдди, касалликларни келиб чиқиши сабаблари камайишига, аҳолини тоза ичимлик суви билан тўла таъминлаш имконини кенгайтиришига олиб келади. Бу айниқса, ичимлик суви танқис бўлган Хоразм, Қорақалпоғистон, Бухоро, Жиззах, Сирдарё вилоятлари учун жуда муҳимдир.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2013 йил 19 апрелдаги “2013-2017 йиллар даврида суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш ва сув ресурсларидан оқилона фойдаланишни янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги ПҚ-1958-сон қарори.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 27 ноябрдаги “2018-2019 йилларда ирригацияни ривожлантириш ва суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш давлат дастури тўғрисида” ги ПҚ-3405-сон қарори.

3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2013 йил 21 июндаги “Томчилатиб суғориш тизимини ва сувни тежайдиган бошқа суғориш технологияларини жорий этиш ва молиялаштиришни самарали ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида” 176-сон қарори.

4. «2013-2017 йиллар даврида суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини янада яхшилаш ва сув ресурсларидан оқилона фойдаланиш бўйича Давлат дастури».

СУВ ХЎЖАЛИГИДА ЛОЙИҲА БОШҚАРУВИ ТИЗИМИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МУАММОЛАРИ

Рашидов Жамшид Хамидович, ТИҚХММИ доцент

Аннотация

Ушбу мақолада мамлакатимиз сув хўжалигида лойиҳа бошқаруви тизимини ривожлантириш муаммолари ва уларни ҳал этишнинг аниқ вазифалари келтирилган.

Мамлакатимиз иқтисодий инновациялар асосида, барқарор суръатлар билан ривожланаётган бир пайтда олиб борилаётган ислохотларнинг устувор вазифалардан бири иқтисодий модернизациялаш ва таркибий ўзгаришларни амалга ошириш, барқарор ва ўзаро мутаносиб таркибий тузилмасини шакллантириб боришдан иборат.

Ўзбекистон бугун халқаро ҳамжамиятнинг ва глобал молиявий-иқтисодий бозорнинг ажралмас таркибий қисми ҳисобланаётган бир даврда, унинг иқтисодий тармоқларини модернизация қилиш, соҳаларни техник ва технологик қайта жиҳозлаш ва жаҳон стандартларига мос маҳсулотлар ишлаб чиқариш долзарб масалалардан биридир.

Ҳозирги вақтда жаҳонда мамлакатнинг иқтисодий ўсиш суръати ва барқарорлиги, фан, маданият, таълим ва бошқа соҳалар салоҳиятининг юксалаётгани бевосита юқори технологияларнинг иқтисодий тармоқларига қай даражада татбиқ этилганлиги билан ўлчанмоқда. Глобаллашув жараёни кечаётган, ижтимоий - иқтисодий ўзгаришлар юқори суръатларда юз бераётган ҳозирги шароитда мамлакатимиз сув хўжалигини ривожлантириш ва стратегик муҳим бўлган ушбу тармоқни замон талабларига жавоб берадиган юқори поғоналарга кўтаришни тақозо этади. Айниқса, бу тармоқда техник ва технологик базани мустаҳкамлаш, самарали амалий лойиҳаларни ишлаб чиқаришга жорий этиш натижасида уни сифат жиҳатидан юқори даражага кўтариш имкониятини яратмоқда. Ўзига хос ва чекланган ташкилий - иқтисодий ҳамда техник имкониятларга эга бўлган тармоқ сифатида сув хўжалигини давлат томонидан қўллаб-қувватлаган ҳолда ривожлантирмасдан самарали фаолиятини таъминлаб бўлмайди.

Маълумки, мамлакатимизда амалга оширилган таркибий ислохотлар қишлоқ хўжалигида сув ресурсларидан самарали фойдаланишга бўлган муносабатни тубдан ўзгартирди. Чунки бозор иқтисодийнинг асосий талабларидан бири ресурслардан самарали фойдаланиш орқали кўпроқ ва сифатли маҳсулот ишлаб чиқариш, уларни эркин нархларда сотиш ва юқори фойда олиш ҳисобланади.

Мамлакатимиз иқтисодий ривожланишини таъминлашда сув ресурслари ғоят катта ўрин тутди. Қишлоқ ва сув хўжалигининг истиқболи ва ривожланиш даражаси сув танқислиги шароитида ундан оқилона фойдаланиш, сув хўжалиги тизимини такомиллаштириш, сувдан фойдаланишнинг янги технологияларини ишлаб чиқаришга жорий этиш каби муаммоларни ҳал этишни талаб этади. Бу муаммолар ечимини топиш эса қатор ташкилий, техник, молиявий ва бошқа вазифаларни аниқлаш ва уларни муваффақиятли амалга ошириш лозимлигини кўрсатади.

Маълумки, ирригация ва мелиорация тадбирларини амалга ошириш кўп жиҳатдан йўналтирилаётган инвестициялар ҳажмига боғлиқдир. Шу боис замонавий ирригация ва мелиорация тармоқларини қуриш, сув хўжалиги инфратузилмаларини модернизациялаш мақсадида инвестицияларни йўналтириш, соҳада олиб борилаётган ислохотларни янада чуқурлаштириш давр талаби бўлиб қолмоқда. Шу нуқтаи назардан Ўзбекистон Республикаси

Президентининг 2007 йил 29 октябрдаги “Ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-3932 сонли Фармони ва 2007 йил 31 октябрдаги “Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги хузуридаги суғориладиган ерларни мелиоратив ҳолатини яхшилаш жамғармаси фаолиятини ташкил этиш тўғрисида”ги ПҚ-718-сонли қарори қабул қилинди. Шу билан бирга суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини тубдан яхшилашга қаратилган мелиоратив тизимларини реконструкция қилиш, таъмирлаш ва тиклаш бўйича комплекс тадбирларни амалга ошириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2008 йил 19 мартдаги “2008-2012 йилларда “Суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш Давлат дастури тўғрисида” ги ПҚ-817-сонли қарори ҳамда 2013 йил 19 апрелдаги “2013-2017 йиллар даврида суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш ва сув ресурсларидан оқилона фойдаланишни янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-1958-сон қарори қабул қилинди.

Бугунги кунга сув таъминотини яхшиланишига тўсқинлик қилаётган муаммолардан яна бири сув хўжалиги инфратузулмасининг замонавий ускуналар, сув ресурсларини техник, ўлчаш ва ҳисобга олиш воситалари билан яхши таъминланмаганидир. Назорат қилиш иншоотлари ва объектларида бошқарувни автоматлаштириш ва марказлаштириш даражасининг пастлиги, ахборотларни қабул қилиш ва узатиш, уларни сақлаш ва қайта ишлаш тизимини чеклаб қўймоқда, дарё ўзанларидаги сув оқимини аниқ назорат қилишни пасайтирмоқда. Мавжуд ер ости сув ресурслари ва қайтадиган сувларни ҳисобга олмаслик, дарё ўзанини назорат қилиш ва мониторинг ишлари кўламининг торлиги бу ишларга тўсқинлик қилмоқда. Бошқарувнинг барча бўғинларида ходимлар билими ва тажрибасининг етишмаслиги, кадрларнинг салоҳиятининг етарли эмаслиги кузатилмоқда. Бу эса бошқарувнинг янги технологиялари ва воситаларини жорий қилишни орқага сурмоқда. Ушбу камчиликлар аниқ ҳисоб-китоб қилиш, сувни тақсимлаш ва фавкулотда ҳолатларда қарорлар қабул қилишни қийинлаштирмоқда.

Юқорида келтирилган ҳолатлардан келиб чиққан ҳолда бугунги кунда мамлакатимизда иқтисодиётни ривожлантиришга, шунингдек ер ва сув ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини оширишга йўналтирилган турли инвестиция лойиҳалари ишлаб чиқилиб, амалга оширилиб келинмоқда. Бироқ бу жараён билан боғлиқ бир қатор камчиликлар кўзга ташланмоқда. Жумладан:

- сув хўжалигида давлат аҳамиятига молик лойиҳаларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш жараёнини сифатли ташкил этиш, мувофиқлаштириш, мониторинг ҳамда назорат қилишни таъминловчи лойиҳа бошқарувининг ягона тизими ривожланмаганлиги;

- лойиҳаларни ўз вақтида амалга оширилишини ва самарадорлигини тезкор ҳолда кузатиш имконини берадиган замонавий ахборот-коммуникация технологияларининг бошқарув жараёнига етарлича жорий этилмаганлиги;

- давлат ва ҳудудий дастурларни, инвестиция лойиҳаларини ишлаб чиқиш ҳамда амалга оширишда очиклик ва шаффофлик даражасининг пастлиги мазкур соҳада молиявий маблағлар мақсадсиз ва самарасиз сарфланиши, шунингдек турли хил суистеъмолчилик ҳолатларини келиб чиқишига сабаб бўлаётганлиги;

- амалга оширилаётган лойиҳаларнинг мақсадга мувофиқлиги, асосланганлиги ва рентабеллигини таҳлил қилиш ҳамда баҳолаш, шунингдек уларнинг қийматини ошириб кўрсатиш ва бошқа суистеъмолчиликлар аломатларини аниқлаш бўйича ишлар самарадорлигининг пастлиги ва бошқалар.

Юқорида келтириб ўтилган ҳолатларни бартараф этиш, жорий этилаётган лойиҳаларнинг самарадорлигини ошириш учун сув хўжалигида лойиҳа бошқарув тизимини жорий этиш долзарб аҳамият касб этмоқда.

Шу мақсадда Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 24 июлдаги “Ўзбекистон Республикасида лойиҳа бошқаруви тизимини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5120-сон Фармони қабул қилинди. Фармонда комплекс ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш бўйича вазифаларнинг самарали бажарилишига,

мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотларга ғов бўлаётган омилларни ўз вақтида аниқлаш ва бартараф этишга тўсқинлик қилаётган қатор камчиликлар мавжудлиги кўрсатиб берилган. Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Президентнинг 2018 йил 17 апрелдаги “Ўзбекистон Республикаси сув хўжалиги вазирлиги фаолиятини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ–5418-сон қарори қабул қилинди. Қарорда сув хўжалиги соҳасини ҳуқуқий тартибга солишни такомиллаштириш, сув хўжалиги бошқаруви тизимини янада мақбуллаштириш, сувдан фойдаланишнинг ташкилий-иқтисодий механизмларини ва уни назорат қилиш тизимини ривожлантириш, сувни тежайдиган технологияларни қўллаш кўламини кенгайтириш, сув омборлари, йирик гидротехника иншоотлари ва бошқа сув объектларини қуриш ҳамда реконструкция қилиш бўйича ишларни жадаллаштириш, сув ресурсларининг ҳисобини юритиш тизимини яхшилаш, сув хўжалиги объектларининг хавфсизлигини таъминлаш тизимини модернизация қилиш, соҳага замонавий ахборот-коммуникация ва инновацион технологияларни жорий этиш, сув хўжалиги ташкилотларининг моддий-техника базасини ривожлантириш, уларни замонавий техника ва механизмлар билан таъминлаш, сув хўжалиги ходимларини рағбатлантириш, аҳолининг сув ресурсларидан фойдаланиш бўйича ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданиятини юксалтиришга доир чора-тадбирларни кучайтириш масалалари белгилаб берилди.

Юқоридагилардан келиб чиққан ҳолда сув хўжалигида фан ва техника ютуқларини, замонавий ресурслар ва сувни тежовчи агротехнологияларни, илғор маҳаллий ва хорижий тажрибани жорий қилишга йўналтирилган ягона агротехника ва сув хўжалиги сиёсатини амалга ошириш, сув ресурсларини бошқариш тамойиллари ва тизимини такомиллаштириш, улардан тежаб-тергаб ва оқилона фойдаланишни таъминлаш, суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш, сув хўжалиги объектлари, гидротехника иншоотларини реконструкциялаш ва модернизация қилиш ҳамда инвестициялардан самарали фойдаланишни лойиҳа бошқаруви тамойилига мувофиқ таъминлаш вазифасини амалга оширишни тақозо этмоқда.

Шу муносабат билан сув хўжалиги иқтисодиёти ва унинг тизимидаги корхона ва ташкилотлар фаолиятининг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда лойиҳа бошқаруви тизимини жорий этиш зарурати юзага келади. Шу нуқтаи назардан лойиҳа бошқаруви тизимини жорий этиш учун қуйидаги вазифаларни белгилаб олиш ва уларни ҳал этиш зарур бўлади:

-ҳозирги даврдаги сув хўжалигига оид амалдаги лойиҳалар ва давлат дастурларининг самарадорлигига баҳо бериш;

- сув хўжалигида лойиҳа бошқарувини қўллашнинг методологик инструментларини ишлаб чиқиш;

-сув хўжалигида лойиҳа бошқаруви тизимини жорий этишнинг ҳозирги ҳолатини атрофлича таҳлил қилиш;

- сув хўжалигида лойиҳани танлаш ва баҳолаш усулларини такомиллаштириш;

-сув хўжалигида лойиҳа бошқаруви тизимини қўллаш самарадорлигини баҳолаш методикаси ишлаб чиқиш;

-истикболда сув хўжалигини ривожлантириш ва модернизациялашнинг мақсадли дастурларини лойиҳа бошқаруви тизимида амалга ошириш бўйича методик тавсиялар тайёрлаш;

- сув хўжалигида лойиҳаларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш жараёнини ташкил этиш, мувофиқлаштириш, мониторинг ҳамда назорат қилиш тизимини такомиллаштириш.

Юқорида келтирилган вазифаларни ҳал этиш сув хўжалиги тизимидаги корхона ва ташкилотлар фаолиятининг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда лойиҳа бошқаруви тизимини ривожлантириш имконини беради.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 24 июлдаги “Ўзбекистон Республикасида лойиҳа бошқаруви тизимини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5120-сон Фармони.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 17 апрелдаги “Ўзбекистон Республикаси сув хўжалиги вазирлиги фаолиятини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5418-сон қарори.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 27 ноябрдаги “2018-2019 йилларда ирригацияни ривожлантириш ва суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш давлат дастури тўғрисида”ги ПҚ-3405-сон қарори.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2013 йил 19 апрелдаги “2013-2017 йиллар даврида суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш ва сув ресурсларидан оқилона фойдаланишни янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-1958-сон қарори.
5. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2013 йил 21 июндаги “Томчилатиб суғориш тизимини ва сувни тежайдиган бошқа суғориш технологияларини жорий этиш ва молиялаштиришни самарали ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 176-сон қарори.
6. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 10 сентябрдаги “Сув хўжалиги тизимига замонавий ахборот-коммуникация ва инновацион технологияларнинг жорий этилишини таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори.
7. 5. “2013-2017 йиллар даврида суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини янада яхшилаш ва сув ресурсларидан оқилона фойдаланиш бўйича Давлат дастури».

БИР ТОМЧИ СУВДА КЎРДИМ БУТУН ОЛАМ ЖИЛОСИНИ!

Махмуджон Рўзиев - Қува агросаноат касб-ҳунар коллежи директори
Саидумархон Исмонов - “Сув хўжалиги ва мелиорацияси” кафедраси мудири

Ўзбекистонда Мустақиллик йилларида сув хўжалиги соҳасида жуда катта ўзгаришлар бўлди. Жумладан сув ресурсларини бошқариш тизими такомиллаштирилди, суғориш тармоқларининг техник ҳолатини яхшиланди, суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш ва уларнинг сув таъминотини ошириш борасида кенг кўламли ишлар олиб борилди, замонавий сувни тежайдиган технологияларни жорий қилиш, автоматлаштирилган бошқарув ва кузатув тизимини ўрганиш, қишлоқ хўжалигини маҳсулотларини ишлаб чиқаришни диверсификация қилиш ишларига кенг эътибор берилди.

Бугунги кунга келиб сув ресурсларидан рационал фойдаланиш, минтақанинг ва ундаги мамалакатларнинг барқарор тараққиётида хал қилувчи ахамият касб этувчи масалалардан бирига айланди.

Мазкур масала минтақадаги ортиб борётган сув ресурсларининг танқислиги ва уларнинг сифати ёмонлашиши жараёнлари ҳамда шаклланган янги иқтисодий, сиёсий, ижтимоий ва экологик реаллик шароитларида янада муҳимроқ ва долзарброқ ахамият касб этмокда.